

PREVENCE A LIKVIDACE ÚNIKŮ RTUTI – NOVÁ DOPORUČENÍ WHO

Většina zdravotnických pomůcek a přístrojů založených na rtuti byla již nahrazena bezrtuťovými variantami, přesto je jich v nemocnicích i domácnostech stále velké množství. Skutečnost, že éra rtuťová ještě neskončila, dokládají i pravidelné dotazy na Toxikologické informační středisko (TIS) ohledně správného postupu likvidace nehod. Světová zdravotnická organizace (WHO) letos vydala nová doporučení pro prevenci a odstraňování úniků rtuti ve zdravotnických zařízeních. V jádru se shodují s postupy TIS, ale přinášejí některá doplnění.

Hned první bod preventivních doporučení je prozaický: rtuťové přístroje se mají postupně nahradit bezrtuťovými. Přestože teploměr plněný rtuťí nepořídíme už sedmáct let, pro svoji oblíbenost a přesnost se rtuťové teploměry leckde stále využívají a patrně se budou využívat až do rozbití. Rtuťové tlakoměry jsou na tom podobně – i když se na trh už neuvádějí, mnohým lékařům budou ty stávající dosluhovat ještě dlouho. Každý rtuťový teploměr obsahuje asi gram rtuti, tlakoměr 50–200 gramů. A nehody se stávají.

Máme tu únik

Doporučení připomínají, že na pracovišti má být osoba připravená na únik rtuti a zodpovědná za jeho likvidaci. Připravená musí být taky havarijní souprava s potřebnými pomůckami (spill kit). Drobnější únik rtuti nepředstavuje při správném postupu bezprostřední riziko, takže panika není nutná, stačí vědět, co si počít.

Postup

Na místě úniku pracuje pouze vyškolený pracovník s pomocníkem. Vypínají centrální vzduchotechniku a větrají pouze okny. Z havarijní soupravy vytahují nitrilové rukavice a pomůcky na sběr rtuti (kapátko, stříkačku, karton, lepicí pásku, pinzetu) a pouští se do práce:

- Sesbíranou rtuť spolu se střepy ukládají do nepropustné lahvičky.
- Nakonec zabalí použité nářadí do plastového pytle.
- Do dalšího pytle sbalí použité ochranné pomůcky. Pokud si během práce potřísnili oblečení, přibalí je také.

Všechny tyto tři obaly vkládají do velkého sekundárního pytle, který náležitě označí jako nebezpečný

odpad a předají k likvidaci. V místnosti nechají ještě den dva otevřená okna a jdou se pořádně umýt mýdlem. Nezapomenou za sebou místnost náležitě označit.

Pokud věci nejdou hladce, poučený pracovník zná pokročilé tipy a triky, například že:

- Světlo baterky pod nízkým úhlem odhalí drobné kapičky rtuti.
- Zaprášení sírou, zinkem nebo mědí chemicky váže (amalgamuje) rtuť uvízlou ve strukturovaném povrchu a brání tak jejímu dalšímu odpařování.
- Podle charakteru úniku lze použít i FFP2 respirátor (proti prachovým částicím) nebo dokonce polomasku s filtrem proti parám rtuti.

Důležité je taky vědět, **co nedělat**:

- Nezametat (vytváření aerosolů) a už vůbec nevysávat rtuť (nevratná kontaminace vysavače).
- Neprat kontaminované oblečení. Patří do pytle. Pokud došlo ke kontaminaci koberce, do pytle bude vložena i vystřižená kontaminovaná část koberce.
- Neuklízet místo čisticími prostředky na bázi chlornanu (prostředky typu Savo), protože se rtuť vytváří vysoce toxický chlorid rtuťnatý.
- Nesplachovat. Rtuť nepatří do výlevky.
- Nepověřovat úklidem těhotné nebo kojící ženy (rtuť je teratogen).

Co je tedy nového

Nové doporučení zdůrazňuje například zmíněné odstavení vnitřní ventilace, výslovně nedoporučuje použití latexových rukavic a upřesňuje trojitý systém balení odpadu. Uvádí také přesný obsah havarijní soupravy. Materiál je volně ke stažení na portálu iniciativy washinhcf.org po vyhledání hesla „mercury spills“.

LITERATURA

World Health Organization. *Preventing and managing small mercury spills in health care facilities: Best practices* [Internet]. World Health Organization. 2026 [cit. 2026-03-12]. Dostupné z: <https://www.washinhcf.org/resource/preventing-and-managing-small-mercury-spills-in-health-care-facilities-best-practices/>.

doc. RNDr. Ondřej Zvěřina, Ph.D.
Ústav veřejného zdraví, LF MU Brno